
Hrvatski prezimenik Franje Maletića i Petra Šimunovića

Mijo Lončarić

Franjo Maletić – Petar Šimunović, *Hrvatski prezimenik 1–3: pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*, Golden marketing – Tehnička knjiga: Zagreb, 2008, 2099 str.

Leksikon hrvaških priimkov Franja Maletića in Petra Šimunovića

Hrvaška je leta 1976 dobila prvi leksikon priimkov, leta 2008 pa je v treh knjigah izšlo drugo tako delo, leksikon z naslovom Hrvatski prezimenik. Temelji na popisu prebivalstva Republike Hrvaške leta 2001 in je izdelan računalniško, dopolnjen pa je s posebnimi sezname priimkov po naseljih in tisoč najpogostejših hrvaških priimkov. V delo so vključene tudi razprave Petra Šimunovića o priimkih in njegova bibliografija na to temo.

Gljučne besede: priimki, imena, Hrvška, hrvaščina, izvor imen

The encyclopedia of Croatian surnames by Franjo Maletić and Petar Šimunović

The first encyclopedia of surnames was published in Croatia in 1976, and in 2008 the second such work was published in three volumes, an encyclopedia titled Hrvatski prezimenik (Croatian Surnames). It is based on the 2001 Croatian census and was computer processed, with additional data from individual lists of surnames by settlement and the thousand most common Croatian surnames. The work also includes articles by Petar Šimunović on surnames and his bibliography on this topic.

Key words: surnames, names, Croatia, Croatian, origin of names

Godine 1976. objavljena je knjiga *Leksik prezimena SR Hrvatske* (Zagreb: Matica hrvatska, 1976.). Djelo je izrađeno u tadašnjem Institutu za jezik JAZU (sada HAZU), a uredili su ga Valentin Putanec i Petar Šimunović. Nastalo je na temelju popisa stanovništva 1948. godine. Kad se knjiga pojavila, bilo je jedinstveno djelo ne samo u tadašnjoj Jugoslaviji, nego i među svim slavenskim narodima. Približno istodobni slovenski *Začasni slovar slovenskih priimkov* (Privremeni rječnik slovenskih prezimena; ur. France Bezlaj, Ljubljana: SAZU, 1974.) za svako navedeno prezime navodio je samo općine u kojima se ono pojavilo, ali bez podatka o naselju, naseljenom mjestu, a naravno i bez navođenja broja obitelji i osoba koje ga nose. U Sloveniji je poznati slovenski genealog Janez Toplišek pokrenuo internetsko iz-

danje djela *Leksik slovenskih priimkov*, veoma poduzetan pothvat, ako se usporedi broj osoba kojima je preko interneta dostupan s dostupnošću hrvatskoga *Leksika* iz 1976. (Autor je i knjige *Rodoslovlje kot znanost in hobi*, 2004.)

Iako su se nakon *Leksika* pojavila čak tri izdanja knjige *Hrvatska prezimena* Petra Šimunovića i sada trosveščani *Hrvatski prezimenik* Franje Maletića i Petra Šimunovića, neke osobine *Leksika* iz 1976. s vremenom čak dobivaju na vrijednosti. U prvom redu to je činjenica da je on snimka antroponimijskoga i demografskog stanja Hrvatske iz 1948. godine te daje sliku većinom seljačke zemlje, u kojoj je pokretljivost stanovništva bila relativno mala. Time se dobiva slika rasporeda prezimena u Hrvatskoj kakva je ubrzo veoma narušena industrijalizacijom zemlje, migracijom sa sela u urbane sredine. Tako *Leksik* redovno pokazuje gdje je 1948. godine neko prezime bilo najčešće, pa će to biti vjerojatno i njegov zavičaj. *Leksik* također pokazuje gdje je prije pola stoljeća bilo toga prezimena u drugim mjestima, što nas upućuje na to da ih možda i danas možemo naći i raspitati se o korijenima.

Zagrebački izdavač Golden marketing – Tehnička knjiga objavio je jedinstveno djelo, trosveščani *Hrvatski prezimenik*, koji su priredili Franjo Maletić i hrvatski vodeći onomastičar Petar Šimunović. Prezimenik u kojem je popisano sve žiteljstvo Hrvatske objavljuje se prvi put u Hrvatskoj, prvi put u povijesti hrvatske knjige obuhvaćena su sva naselja, naseljena mjesta, s prezimenima u njima.

Izdanje je važno s kulturnoga, društvenog i znanstvenoga aspekta. Otkriva u potpunosti riznicu hrvatske antroponimije i važno je za hrvatsko jezikoslovlje, dijalektologiju i leksikografiju te za statistiku, demografiju, rodoslovlje, antropologiju, migracije i etnografiju. Knjiga je enciklopedijskog formata, s podnaslovom *Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*. U prva dva sveska sadrži popis 114.643 prezimena kao natuknice, a u trećem popisu 6654 naselja s prezimenima u njima. Uz svako prezime naveden je broj nositelja toga prezimena i broj obitelji istoga prezimena u naselju.

Uvod je u veliko djelo dio monografskoga značaja pod naslovom *Hrvatska u prezimenima* (7–126), autor je Petar Šimunović, a sadrži njegove poznate najvažnije rasprave o tom pitanju, koje su objedinjene u poglavlja: *Spomenici naše prošlosti*, *Jezik u prezimenima* (s potpoglavljima: *Hrvatski prezimenski mozaik*, *Jezična norma i pravopis u prezimenima*, *Naglasak u prezimenima*, *Jatovska prezimena*), *Oblikovanje prezimena i onomastički sadržaj u prezimenskim strukturama*, *Motiv i etiologija u prezimenima* (potpoglavlja: *Nadimci kao prezimena*, *Prezimenske nagrade i krabulje*, *Rodbinska i svojbinska prezimena*, *Imena motivirana bavljenjem čime*, *službom ili dužnostništvom*, *Nazivi životinja u hrvatskim prezimenima*, *Voda kao motiv prezimenima ... Naziv za dijelove tijela u prezimenima*), *Iz povijesti hrvatskih prezimena* (s poglavljima: *Razvitak imensko-prezimenske formule u Hrvata*, *Horvati u sjevernoj Hrvatskoj*), *Nasilna preimenovanja*, *Sudbina prezimena u hrvatskoj dijaspori*, *Tisuću najučestalijih prezimena u Hrvatskoj* (potpoglavlja: *Njihove jezične i onomastičke poruke*, *Klasifikacija tisuću najučestalijih prezimena*, *Strukturalna klasifikacija tisuću najučestalijih prezimena*). Raspravi su dodani popisi: *Popis tisuću najučestalijih prezimena*, naime *po broju nositelja* i *abecednim redom*. Šimunović je i ovdje donio svoju potpunu bibliografiju o temi (1406 jedi-

nica): *Bibliografija antroponomastičkih, demografskih, migracijskih i rodoslovnih jedinica* (127–166). Taj dio objavljen je i kao posebna knjiga (*Hrvatska u prezimenima*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2008.).

U osnovi iste tekstove nalazimo i u Šimunovićevoj knjizi *Hrvatska prezimena* (treće, dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2006., u njegovim Izabranim djelima), gdje se uz opće rasprave govori i o pojedinim hrvatskim prezimenima – etimologiji, proširenosti itd. Zbog toga se ovdje nećemo posebno zadržavati na tom dijelu, koji je važan i logičan dodatak u cjelini djela, dodatak većem dijelu koji ima statističku vrijednost, potrebnu stručnjacima, ali nedovoljno čitljiv za nestručnjake.

Na početku trećeg sveska donosi se rasprava *Imena hrvatskih naselja – neispričana priča*.

Na knjizi su, kako se veli u *Predgovoru*, radili nekoliko godina i nastala je zahvaljujući računalnoj obradi zadnjega popisa stanovništva 2001. godine. Iznosi se da je posao bio znatno lakši od rada na knjizi *Leksik prezimena SR Hrvatske*, kad je trebalo iz »prašnjavih« arhiva uzimati popise i provjeravati podatke. Šimunović kaže: »Ovakva knjiga, svojevrsni krsni list Hrvatske, objavljuje se rijetko, nastaje jednom u 100 godina, a možda iduća i ne će biti tiskana, ako nas budu zamjenjivali brojkama, kako je to u nekim zemljama već pri popisu pučanstva.« Ističe joj važnost danas, u vrijeme opće globalizacije, kada je miješanje i premještanje stanovništva vrlo često, te posebno kada je natalitet u Hrvatskoj tako nizak. Šimunović naglašava općepoznatu onomastičku istinu: »Prezimena su jezični i kulturni spomenik, spomenici naše narodnosne opstojnosti« te navodi kako su prezimena u Hrvata stara, starija nego u drugim slavenskim jezicima, tako da se neka mogu pratiti od 12. stoljeća. Tomu je uzrok niz izvanlingvističkih uvjeta, u prvom redu društvenih. Povlaštene stalež njima je baštiniio imanje i povlastice, državna uprava prema njima je provodila imovinskopravnu kontrolu, crkva matičarsku i drugu službu. Kao vrlo zanimljiv i važan podatak navodi: »U splitskom statutu iz XIV. stoljeća prijeto se globom za samovoljnu promjenu prezimena.« To je pokazatelj visoke svijesti o tome što su prezimena: stalna, nasljedna i nepromjenjiva antroponimijska kategorija.

S obzirom na strukturu hrvatskih prezimena, Šimunović navodi da hrvatski »prezimenski fond ima prilično ustaljene imenske strukture, poznati su uglavnom njihovi razmještaj i, čestoća i dijalekatna obilježja. Njihov raspored na ovom jezičnom prostoru i tvorbene pojave omogućuju da shvatimo društveni i kreativni milje u kojem su nastajali poticaji za nastanak upravo ovdje i upravo tih prezimena.«

Poznata je vrlo zanimljiva i neobična činjenica da je najčešće prezime u Hrvata *Horvat* (22.225), što je mađarski lik naziva za pripadnika hrvatskoga naroda, za *Hrvat*. Takvo »etnonimsko prezime ne poznaje, osim Hrvata, nijedan narod u Europi«, a u različitim varijantama javlja u Sloveniji, Mađarskoj, Austriji (u Gradišću) te u Slovačkoj.

Djelo su recenzirali Milan Moguš i August Kovačec. Moguš ističe općepoznatu istinu kako su prezimena, spomenici naše opstojnosti, naša memorija, koja sama »ispisuju narodnosnu, demografsku i jezičnu povijest«. August Kova-

ćec smatra kako je *Hrvatski prezimenik* dobrodošao pri otvaranju granica prema Europi i svijetu, kad će fluktuacija stručnjaka, studenata i radnika biti golema i nezaustavljiva.

Može se postaviti pitanje svrsishodnosti tiskanja takvih popisa na papiru danas, u uvjetima informatizacije, no tiskani oblik još uvijek je nezamjenjiv i potreban za neke svrhe.